

om de problemen en resultaten van deze gespecialiseerde onderzoeken met elkaar te verbinden in een ruimer theoretisch kader wordt steeds wegens gebrek aan tijd verder naar de achtergrond geschoven. Volgens recent onderzoek heeft de gemiddelde wetenschappelijke tekst gemiddeld zo'n 1.2 lezers. De sprekers hadden wat dat betreft geen enkele illusie. Lippens merkte op dat hij eigenlijk schrijft voor zijn studenten. Hij argumenteerde dat deze studenten later misschien op belangrijke en invloedrijke posities in de samenleving terecht komen. Misschien dat er dan langs die weg iets kan veranderen. Zoals één van de sprekers het uitdrukte: "onderzoek; dat doe je voor het onderwijs".

Patrick Van Calster*

RUBRIEK INTERNATIONAAL EN EUROPEES STRAFRECHT:

Een brug te ver of toch eentje te kort?

Onder het voorzitterschap van Gert Vermeulen, reflecteerden Eveline De Wree, Christine Janssens en Erik Verbert over een aantal thema's binnen de brede waaier van Europees en Internationaal strafrecht, naar aanleiding van de 30ste verjaardag van Panopticon. Als eersten kwamen wederzijdse erkenning en harmonisatie aan bod als thema's binnen het Europees strafrecht. Zij werden gevolgd door het tribunaalrecht en de problematiek rond de gevangenis in Guantánamo als thema's binnen het Internationaal strafrecht. Tot slot werd het interne Belgische wetgevingsbeleid en de rol van de academische wereld in dit alles besproken.

Dat Europees en Internationaal strafrecht beide volop in beweging zijn en dat ook horen te zijn, is het uitgangspunt van deze workshop. Verdere beweging is nodig aangezien het huidige kader iedereen op zijn honger laat zitten. Daar waar een aantal ontwikkelingen als *een brug te ver*

ervaren worden, weerklinkt tegelijk een echo dat diezelfde ontwikkelingen ook als *een brug te kort* beschouwd kunnen worden. Het delicate evenwicht tussen beide percepties, vormt de rode draad voor deze rapportage.

Wederzijdse erkenning wordt als eerste onder de aandacht gebracht. Het is een concept met vele gezichten dat steeds vaker en steeds prominenter opduikt in Europese regelgeving. Wederzijdse erkenning kan echter niet altijd op evenveel bijval rekenen. Er worden klassiek drie redenen aangevoerd om aan te tonen dat de Europese regelgever *een brug te ver* gaat in de uitbouw ervan. Ook tijdens deze workshop passeerden ze de revue. Ten eerste hangt er grote onduidelijkheid rond het begrip: voordelen van flexibiliteit wegen niet voor iedereen op tegen het gevoel elke vat te verliezen op het inzetten van wederzijdse erkenning als hoeksteen voor de justitiële samenwerking. Ten tweede is het wederzijdse vertrouwen dat aan de basis van wederzijdse erkenning zou moeten liggen, eerder fictie dan werkelijkheid. Dit wordt ondersteund door de vaststelling dat bij de onderhandelingen van de meest recente wederzijdse erkenningsinstrumenten, teruggegrepen wordt naar oude voorwaarden zoals de dubbele strafbaarheid. Ten derde bestaat het gevoel dat wederzijdse erkenning wordt opgedrongen in situaties waar de nationale justitiële systemen duidelijk van elkaar verschillen. Dat opdringen staat in schril contrast met de filosofie dat wederzijdse erkenning dient ter ondersteuning van de gelijkenissen tussen de justitiële systemen. Men slaat de nagel op de kop door te wijzen op het gevaar dat schuilt in het erkennen van buitenlandse beslissingen die fundamenteel niet passen binnen de eigen nationale strafrechtscultuur.

De vraag rijst evenwel of die drievoudige argumentatie moet leiden tot de conclusie dat de Europese regelgever met wederzijdse erkenning *een brug te ver* gaat, dan wel *een brug te kort* blijft. Immers, de aangevoerde redenen zijn allemaal terug te brengen tot een gebrek aan flankerende maatregelen, wat misschien eerder een *brug te kort* is. Pleitbezorgers van de wederzijdse erkenning voeren daarom aan dat de huidige situatie inderdaad een *brug te kort* is en men

* Dr. Patrick Van Calster is Universitair Hoofddocent aan het Instituut voor Strafrecht en Criminologie van de Universiteit Leiden.

niet resoluut heeft durven te kiezen voor wederzijdse erkenning als totaalpakket. Ondanks de basisfilosofie dat de waarden uit de verschillende rechtstelsels dezelfde zijn, voelt men toch nog steeds de nood om de mogelijkheid in te bouwen buitenlandse beslissingen aan te passen of de uitvoering ervan te weigeren. Die mogelijkheid ondergraaft het hele systeem. Dat probleem illustreert de nood aan flankerende maatregelen aangezien er soms met recht en rede getwijfeld wordt aan de betrouwbaarheid van een buitenlandse procedure.

In het verlengde van de discussie over de positie van wederzijdse erkenning als hoeksteen van de justitiële samenwerking, wordt een lans gebroken voor de idee om de toepassing van het beginsel uit te breiden tot politieke samenwerking. Het is onduidelijk waarom de politieke samenwerking achterop hinkt vooral vanuit de optiek dat de gevolgen van politieke samenwerking minder verstrekkend zijn dan gevolgen verbonden aan justitiële samenwerking. Informatie-uitwisseling op niveau van politieke samenwerking is ontegensprekelijk minder ingrijpend dan in het kader van justitiële samenwerking bij de straftoemeting een buitenlandse beslissing in acht nemen en er gevolgen aan verbinden als ware het een eigen nationale beslissing.

De manier waarop wederzijdse erkenning op dit moment ingezet wordt voldoet niet aan de verwachtingen en heeft dringend nood aan flankerende maatregelen. Het veronderstelt een zekere mate van harmonisatie wat ons naadloos bij het tweede thema brengt. Op vlak van harmonisatie liggen de bedenkingen sterker in dezelfde lijn. De algemene teneur van de opmerkingen ligt in het verlengde van de vaststelling dat de huidige stand van zaken een brug *te kort* is.

Op vlak van materieel strafrecht wordt het werken met minimum definities geenszins als optimaal ervaren, noch bij de sprekers als bij de deelnemers in de zaal. Kaderbesluiten zijn niet het gepaste instrument en het systeem zorgt voor het in stand houden van een lappendeken aan regelgeving terwijl men er onterecht vanuit gaat dat nationale wetgevingen erdoor gelijk worden. De bezorgdheid is vooral dat harmonisatie een eigen leven gaat leiden zonder dat de finaliteit

geëxpliciteerd, laat staat gerespecteerd wordt. Het wordt stilaan tijd om het enge tunnelzicht en ad hoc beleid in te ruilen voor een geïntegreerde helikoptervisie over de gehele justitiële en politieke samenwerking heen. Een verwijzing naar de meerwaarde van EULOCs als Europees misdrijfclassificatiesysteem is dan ook op zijn plaats. EULOCs is een instrument dat de verwezenlijkingen op vlak van geharmoniseerd materieel strafrecht samen brengt en naar voren geschoven wordt als instrument dat rust kan brengen in de huidige chaos. Verwezenlijkingen op vlak van harmonisatie van misdrijfomschrijvingen moeten ten volle benut en ingezet worden ter ondersteuning van bijvoorbeeld de eerder besproken wederzijdse erkenning.

Bovendien schiet het huidige Europese beleid inzake materieel strafrecht *te kort* doordat er disproportioneel veel aandacht geschonken wordt aan de omschrijving van strafbare gedragingen waar de harmonisatie van sanctieniveaus vaak naar de achtergrond verdwijnt. Die vaststelling wordt gezien als een brug *te kort* vooral dan vanuit een bezorgdheid over de mate waarin de variatie in sanctieniveaus zal spelen bij beslissingen inzake overlevering en forumkeuze. De vraag rijst of men niet geneigd zal zijn de sanctieniveaus in rekening te brengen om te vermijden dat een overlevering of forumkeuze ongewenst gunstige gevolgen zal hebben voor de betrokkenen. Ook op vlak van procedureel strafrecht wordt bezorgdheid geuit omtrent de grote verschillen die waargenomen worden. Het invrijheidstellingsbeleid dient als illustratie: daar waar men in sommige landen reeds na het uitzitten van een derde van de duur van de vrijheidsberoving in vrijheid gesteld kan worden, ziet men in andere landen een beleid waarbij de opgelegde vrijheidsberoving volledig uitgevoerd wordt. Parallel aan de bedenkingen naar aanleiding van het gebrek aan initiatief met betrekking tot de verschillende sanctieniveaus wordt de vraag gesteld naar de invloed van de verschillen in invrijheidstellingsbeleid meespelen bij beslissingen over overlevering of forumkeuze. Vanuit de zaal wordt daar nog aan toegevoegd dat dezelfde redenering ook opgaat voor een beleid dat ervoor kiest om korte gevangenisstraffen niet uit te voeren.

Op vlak van internationaal strafrecht is het evenmin duidelijk naar welke kant de weegschaal doorhelt. Twee case studies werden besproken. In de eerste plaats werd gekeken naar de huidige stand van het tribunaalrecht. De grootste uitdaging bestaat er wellicht in een goed en praktisch uitvoerbaar format te vinden om de processen te voeren. De nadelen van de grote fysieke afstand tussen Den Haag als zetel van het Internationaal Strafhof en de conflictregio's worden des te meer voelbaar door een sterk common law geïnspireerde procedure die zich laat kenmerken door het belang van de handelingen ter zitting. De afstand wordt op meerdere fronten ervaren als een brug *te ver* en de vraag rijst dan ook in welke mate dit opgevangen kan worden door het gebruik van satelliettribunalen en het werken met videoconferenties bijvoorbeeld voor het verhoren van getuigen.

Een tweede case study bestaat uit het onderbrengen van voormalige Guantánamo gedetineerden op Belgische bodem. Deze case study illustreert dat het internationaal strafrecht vaak geplaagd wordt door een gebrekkige juridische basis en dus een brug *te ver* gaat. Of is dit misschien ook een brug *te kort*? Het gebrek aan juridische basis van de veroordeling in het voorbeeld van de Guantánamo gedetineerden, zorgt ervoor dat de personen in kwestie niet ondergebracht kunnen worden in een penitentiaire inrichting. Er moet gezocht worden naar een diplomatieke oplossing die buiten het verdragsrechtelijke kader tot stand komt. Dat is niet alleen juridisch maar ook politiek een gevoelige materie.

Tot slot werd van gedachten gewisseld over het huidige Belgische wetgevingsbeleid en de rol van de academische wereld in dit alles. Wat dat eerste luik betreft kan de conclusie niet anders zijn dan een duidelijk *te kort* schieten van de Belgische wetgever. Ondanks de inspanningen die geleverd worden, achten de deelnemers België een slechte leerling als het gaat om het omzetten van internationale regelgeving in nationaal recht. Onze interne wetgeving is *een oud huis, waarvan het dak lekt en de ramen niet goed meer sluiten*, klinkt het. Het nakende Belgische voorzitterschap van de Europese Unie heeft tot nu toe

helaas niet het verhoopte katalyserende effect. Het is een oud zeer dat behoudens sterke nationale politieke incentives er weinig animo is voor dit beleidsdomein. Hoewel de ratificatie van het Verdrag van Tilburg ten behoeve van het onderbrengen van Belgische gedetineerden in een Nederlandse penitentiaire inrichting met een ongeziene snelheid gebeurde, blijft het betreurenswaardig dat er geen consistente beleidsvisie is op langere termijn. Het is vooral op dat punt dat de academische wereld een belangrijke rol te vervullen heeft. Ze hoort de vinger op de wonde te leggen en een forum te bieden waar ruimte is voor interactie en theorie en praktijk elkaar vinden.

Europees en Internationaal strafrecht heeft de laatste decennia een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Of het huidige kader een brug *te ver* dan wel een brug *te kort* is, is een kwestie van perceptie. Het is duidelijk dat een aantal evenwichten hersteld moeten worden om de geboekte vooruitgang niet in het gevaar te brengen. Panopticon heeft in het verleden bewezen een betekenisvolle bijdrage te leveren in het debat door een forum aan te bieden en zal dat in de toekomst ook blijven doen.

Wendy De Bondt*

RUBRIEK VREEMDELINGEN

In de workshop 'vreemdelingen', o.l.v. Bernard Hubeau, zijn drie inhoudelijke thema's aan bod gekomen.

Het eerste onderwerp betreft de rol van grondrechten in het vreemdelingenrecht. Er is duidelijk sprake van toenemende mate van doorwerking van grondrechten in het domein van het vreemdelingenrecht, zo stelt professor B. Hubeau (U.A.). Deze trend – waarbij de rechterlijke macht een belangrijke rol heeft vervuld – is vooral vanaf de jaren '80 waarneembaar op het

* Assistente Internationaal strafrecht, IRCP, Universiteit Gent